ప్రత్యేక నిబంధన చట్టం 1991, ఆర్టికల్ 371A నుండి J వరకు 12 రాష్ట్రాలు)

ప్రత్యేక నిబంధన చట్టం అంటే ఏమిటి?

"ప్రత్యేక నిబంధన చట్టం" అనేది ఒక విస్తృత పదం, ఇది సాధారణ చట్టాల పరిధికి మించి ప్రత్యేకమైన చట్టపరమైన చర్యలు అవసరమయ్యే నిర్దిష్ట మరియు ప్రత్యేకమైన పరిస్థితులు లేదా సమస్యలను పరిష్కరించడానికి ప్రభుత్వం రూపొందించిన చట్టాన్ని సూచిస్తుంది. ఈ చట్టాలు తరచుగా నిబంధనకు విరుద్ధమైన నిబంధనను కలిగి ఉంటాయి మరియు అసాధారణ పరిస్థితులను పరిష్కరించడానికి లేదా నిర్దిష్ట సమూహాలు లేదా ప్రాంతాలను తీర్చడానికి అనుగుణంగా ఉంటాయి.

భారత రాష్ట్రాల్లో ప్రత్యేక నిబంధన చట్టం గురించి

రాజ్యాంగంలోని 21వ భాగంలో మహారాష్ట్ర, గుజరాత్, నాగాలాండ్, అస్సాం, మణిపూర్, ఆంధ్రప్రదేశ్, తెలంగాణ, సిక్కిం, మిజోరాం, అరుణాచల్ ప్రదేశ్, గోవా మరియు కర్ణాటక వంటి పన్నెండు రాష్ట్రాలకు విశిష్టమైన నిబంధనను కలిగి ఉన్న ఆర్టికల్ 371 నుండి 371-J వరకు ఉన్నాయి. ప్రారంభంలో, రాజ్యాంగం ఈ రాష్ట్రాలకు నిర్దిష్ట నిబంధనను చేర్చలేదు, రాష్ట్ర పునర్వ్యవస్థీకరణ మరియు కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలను రాష్ట్ర హోదాకు పెంచడం ద్వారా తదుపరి సవరణల ద్వారా వాటిని చేర్చడం జరిగింది. ముఖ్యంగా, మేఘాలయ మరియు త్రిపుర రాష్ట్రాలు ఈ వర్గం నుండి మినహాయించబడ్డాయి. మొత్తంగా, ఈ రాష్ట్రాలకు 11 ఆర్టికల్స్ కేటాయించబడ్డాయి.

మహారాష్ట్ర మరియు గుజరాత్‌లకు నిబంధన (ఆర్టికల్ 371)

ఆర్టికల్ 371 మహారాష్ట్ర మరియు గుజరాత్ గవర్నర్‌లకు నిర్దిష్ట బాధ్యతలను అప్పగించే అధికారాన్ని భారత రాష్ట్రపతికి అందిస్తుంది. ఈ బాధ్యతలు వీటిని కలిగి ఉంటాయి:

- విదర్భ, మరాఠ్వాడా మరియు మహారాష్ట్రలోని మిగిలిన ప్రాంతాలకు ప్రత్యేక అభివృద్ధి బోర్డులను ఏర్పాటు చేయడం
- సౌరాష్ట్ర, కచ్ మరియు గుజరాత్‌లోని మిగిలిన ప్రాంతాల కోసం బోర్డులను ఏర్పాటు చేయడం
- రాష్ట్ర శాసనసభలో ఈ బోర్డుల పనితీరుపై నివేదికల వార్షిక ప్రదర్శనను తప్పనిసరి చేయడం
- పైన పేర్కొన్న ప్రాంతాలలో అభివృద్ధి వ్యయం కోసం నిధుల న్యాయమైన పంపిణీని నిర్ధారించడం; మరియు పేర్కొన్న ప్రాంతాలకు రాష్ట్ర సర్వీసుల్లో సాంకేతిక విద్య, వృత్తి శిక్షణ మరియు పుష్కలమైన ఉపాధి అవకాశాల కోసం పుష్కలమైన నిబంధనను అందించడానికి న్యాయమైన ఏర్పాటును ఏర్పాటు చేయడం.

APPSC/TSPSC Sure shot Selection Group

నాగాలాండ్ కోసం నిబంధన (ఆర్టికల్ 371A)

ఆర్టికల్ 371A అనేది నాగాలాండ్ రాష్ట్రానికి కొన్ని ప్రత్యేక హక్కులు మరియు రక్షణలను కల్పించే భారత రాజ్యాంగంలోని ప్రత్యేక నిబంధన. ఈ నిబంధన నాగా ప్రజల సాంస్కృతిక, సామాజిక మరియు ఆర్థిక ప్రయోజనాలను గౌరవించడం మరియు రక్షించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది, అదే సమయంలో ఇండియన్ యూనియన్ యొక్క పెద్ద చట్రంలో వారి ఏకీకరణను నిర్ధారిస్తుంది. భారత ప్రభుత్వం మరియు నాగా నాయకుల మధ్య చారిత్రక చర్చలు మరియు ఒప్పందాల ఫలితంగా ఆర్టికల్ 371A ప్రవేశపెట్టబడింది. ఆర్టికల్ 371A యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు:

- శాసన అధికారం: నాగాలాండ్ గవర్నర్ నాగా ఆచార పద్ధతులు మరియు విధానాలు, భూమి మరియు దాని వనరులు మరియు నాగా మత లేదా సామాజిక ఆచారాలకు సంబంధించిన చట్టాలను సమర్థించేలా చూడాల్సిన ప్రత్యేక బాధ్యత ఉంది. ఈ చట్టాలను నాగాలాండ్ లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీ రూపొందించవచ్చు.
- భూమి మరియు వనరుల యాజమాన్యం: భూమి మరియు దాని వనరుల యాజమాన్యం మరియు బదిలీ ఆర్టికల్ 371A ద్వారా రక్షించబడింది, అవి నాగా ప్రజల నియంత్రణలో ఉన్నాయని నిర్ధారిస్తుంది. ఈ నిబంధన నాగా యేతర వ్యక్తులు లేదా సంస్థలు నాగాలాండ్‌లో భూమిని కలిగి ఉండకుండా నిరోధిస్తుంది.
- సాంస్కృతిక మరియు మతపరమైన పద్ధతులు: బాహ్య జోక్యం లేకుండా తమ సాంస్కృతిక మరియు మతపరమైన ఆచారాలను పాటించే నాగా ప్రజల హక్కును వ్యాసం రక్షిస్తుంది.
- నాగా హిల్స్ జిల్లా: ఆర్టికల్ 371Aలో పేర్కొన్న ప్రత్యేక నిబంధను ప్రధానంగా నాగాలాండ్‌లోని నాగా హిల్స్ జిల్లాకు వర్తిస్తాయి.
- రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం: ఇతర రాష్ట్రాలతో పోల్చితే నాగాలాండ్ రాష్ట్ర శాసనసభలో అధిక ప్రాతినిధ్యాన్ని కలిగి ఉండటానికి అనుమతించబడింది, నాగా ప్రజలు తమ సొంత పాలనలో గణనీయమైన ప్రాతినిధ్యాన్ని కలిగి ఉండేలా చూసుకుంటారు.
- సీట్ల రిజర్వేషన్: ఆర్టికల్ నాగాలాండ్ శాసనసభలో నాగా తెగలకు వారి రాజకీయ భాగస్వామ్యాన్ని నిర్ధారిస్తూ సీట్ల రిజర్వేషన్‌ను తప్పనిసరి చేస్తుంది.

అస్సాం కోసం నిబంధన (ఆర్టికల్ 371B)

ఆర్టికల్ 371-బి అస్సాం శాసనసభలో ఒక కమిటీని ఏర్పాటు చేయడానికి రాష్ట్రపతికి అధికారం ఇస్తుంది. ఈ కమిటీలో రాష్ట్రపతి నియమించిన అదనపు సభ్యులతో పాటు రాష్ట్రంలోని గిరిజన ప్రాంతాల నుండి ఎన్నికైన సభ్యులు ఉంటారు.

మణిపూర్ కోసం నిబంధన (ఆర్టికల్ 371C)

- మణిపూర్ శాసనసభలో రాష్ట్రంలోని హిల్ ఏరియాల నుండి ఎన్నికైన సభ్యులతో కూడిన కమిటీని ఏర్పాటు చేసే అధికారం రాష్ట్రపతికి ఉంది.
- అదనంగా, కమిటీ యొక్క సమర్థవంతమైన కార్యాచరణను నిర్ధారించడంలో గవర్నర్ ప్రత్యేక పాత్రను స్వీకరించాలని రాష్ట్రపతి ఆదేశించవచ్చు.
- కొండ ప్రాంతాల పరిపాలనపై గవర్నర్ వార్షిక నివేదికను రాష్ట్రపతికి అందించాల్సి ఉంటుంది.
- ఇంకా, కొండ ప్రాంతాల నిర్వహణకు సంబంధించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి మార్గదర్శకాలను అందించే అధికారం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఉంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ కోసం నిబంధన (ఆర్టికల్ 371-D & 371-E)

ఆర్టికల్స్ 371-D మరియు 371-E ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు అనుగుణంగా విభిన్నమైన నిబంధనను కలిగి ఉన్నాయి. ఆర్టికల్ 371-D కింది నిబంధనను వివరిస్తుంది:

- ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలు మరియు విద్యకు సంబంధించి రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు చెందిన వ్యక్తులకు సమాన అవకాశాలు మరియు సౌకర్యాలను కల్పించే అధికారం రాష్ట్రపతికి ఉంది. రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు వేర్వేరు చర్యలు అమలు చేయవచ్చు.
- దీనిని సాధించడానికి, రాష్ట్రంలోని విభిన్న ప్రాంతాలకు స్థానిక కేడర్‌లలో పౌర స్థానాలను ఏర్పాటు చేయమని మరియు ఏదైనా స్థానిక కేడర్‌లోని పోస్టుల కోసం ప్రత్యక్ష నియామకాలను సులభతరం చేయాలని రాష్ట్రపతి రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సూచించవచ్చు.
- విద్యా సంస్థలలో ప్రవేశానికి స్థానిక ప్రాంతాలుగా పరిగణించబడే రాష్ట్రంలోని ప్రాంతాలను అతను పేర్కొనవచ్చు.
- సివిల్ పోస్టులలో నియామకాలు, అసైన్‌మెంట్‌లు లేదా పురోగతికి సంబంధించిన నిర్దిష్ట వివాదాలు మరియు ఫిర్యాదులను పరిష్కరించడానికి రాష్ట్రపతి రాష్ట్రంలో అడ్మినిస్ట్రేటివ్ ట్రిబ్యునల్‌ను ఏర్పాటు చేయవచ్చు.
- ట్రిబ్యునల్ రాష్ట్ర హైకోర్టుతో సంబంధం లేకుండా స్వతంత్రంగా పనిచేస్తుంది. ట్రిబ్యునల్ పరిధిలోని విషయాలపై సుప్రీంకోర్టు మినహా మరే కోర్టుకు అధికార పరిధి లేదు.
- ట్రిబ్యునల్‌ని కొనసాగించడం అనవసరమని భావించినప్పుడు దానిని రద్దు చేసే అధికారం రాష్ట్రపతికి ఉంటుంది. ఆర్టికల్ 371-E రాష్ట్రంలో సెంట్రల్ యూనివర్శిటీని స్థాపించడానికి పార్లమెంటుకు అధికారం ఇస్తుంది.

సిక్కిం కోసం నిబంధన (ఆర్టికల్ 371F)

ఆర్టికల్ 371F అనేది సిక్కిం రాష్ట్రానికి ప్రత్యేక హక్కులు మరియు రక్షణలను విస్తరింపజేసే భారత రాజ్యాంగంలోని ప్రత్యేక నిబంధన. 1975 నాటి 36వ రాజ్యాంగ సవరణ చట్టం సిక్కింను భారత యూనియన్‌లో పూర్తి స్థాయి రాష్ట్రంగా చేసింది. ఈ నిబంధన భారతదేశంలో సిక్కిం విలీనానికి సంబంధించిన విశిష్ట చారిత్రక మరియు రాజకీయ సందర్భాన్ని గుర్తిస్తుంది మరియు సిక్కిం ప్రజల ప్రయోజనాలను పరిరక్షించడంతోపాటు రాష్ట్రాన్ని భారత యూనియన్ యొక్క పెద్ద చట్రంలో ఏకీకృతం చేయడం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఇది సిక్కింకు సంబంధించి ప్రత్యేక నిబంధనను కలిగి ఉన్న కొత్త ఆర్టికల్ 371-Fను కలిగి ఉంది. ఇవి క్రింది విధంగా ఉన్నాయి:

- సిక్కిం శాసనసభలో కనీసం 30 మంది సభ్యులు ఉండాలి.
- లోక్‌సభలో సిక్కింకు ఒక స్థానం కేటాయించబడింది మరియు సిక్కిం ఒక పార్లమెంటరీ నియోజకవర్గాన్ని ఏర్పాటు చేస్తుంది.
- సిక్కిం జనాభాలోని వివిధ వర్గాల హక్కులు మరియు సంక్షేమాన్ని పరిరక్షించే లక్ష్యంతో, పార్లమెంట్ వీటి కోసం నిబంధనను ఏర్పాటు చేసే అధికారం కలిగి ఉంది:
    - సిక్కిం శాసనసభలో అటువంటి విభాగాలకు చెందిన అభ్యర్థులు భర్తీ చేయగల సీట్ల సంఖ్య; మరియు
    - ఆయా వర్గాలకు చెందిన అభ్యర్థులు మాత్రమే అసెంబ్లీకి పోటీ చేసే అసెంబ్లీ నియోజకవర్గాల పునర్విభజన.
- సిక్కిం జనాభాలోని విభిన్న వర్గాల సామాజిక మరియు ఆర్థిక పురోగతిని ప్రోత్సహించడానికి ప్రశాంతతను నిర్ధారించడం మరియు నిష్పాక్షికమైన ఏర్పాటును ఏర్పాటు చేయడం గవర్నర్ యొక్క ప్రత్యేక బాధ్యత. ఈ విధిని నిర్వర్తిస్తున్నప్పుడు, రాష్ట్రపతి అందించిన మార్గదర్శకానికి లోబడి గవర్నర్ తన విచక్షణాధికారాన్ని అమలు చేస్తారు.
- భారత యూనియన్ రాష్ట్రంలో అమలులో ఉన్న ఏదైనా చట్టాన్ని రాష్ట్రపతి సిక్కింకు (పరిమితులు లేదా సవరణలతో) విస్తరించవచ్చు.

మిజోరాం కోసం నిబంధన (ఆర్టికల్ 371G)

- మిజోరాంకు తదుపరి అంశాలకు సంబంధించిన పార్లమెంటు చట్టాల వర్తింపు రాష్ట్ర శాసనసభ నిర్ణయంపై ఆధారపడి ఉంటుంది:
    - మిజోల మతపరమైన లేదా సామాజిక పద్ధతులు
    - మిజో సంప్రదాయ చట్టం మరియు ప్రొటోకాల్
    - మిజో సంప్రదాయ చట్టం ఆధారంగా సివిల్ మరియు క్రిమినల్ న్యాయ విషయాల పరిష్కారం
    - భూమి యొక్క యాజమాన్యం మరియు బదిలీ
- మిజోరాం శాసనసభలో కనీసం 40 మంది సభ్యులు ఉండాలి.

అరుణాచల్ ప్రదేశ్ మరియు గోవాలకు నిబంధన (ఆర్టికల్ 371H)

- అరుణాచల్ ప్రదేశ్: రాష్ట్రంలో శాంతిభద్రతల పరిరక్షణకు సంబంధించి అరుణాచల్ ప్రదేశ్ గవర్నర్‌కు ప్రత్యేక జవాబుదారీతనం ఉంది. ఈ విధిని నెరవేర్చడంలో, గవర్నర్, మంత్రుల మండలితో సంప్రదించి, స్వతంత్ర తీర్పును అమలు చేస్తారు మరియు అంతిమ నిర్ణయం అతనిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. రాష్ట్రపతి ఆదేశాలతో గవర్నర్ యొక్క ఈ విశిష్ట బాధ్యత ముగుస్తుంది. అరుణాచల్ ప్రదేశ్ శాసనసభ తప్పనిసరిగా 30 కంటే తక్కువ సభ్యులను కలిగి ఉండాలి.
- గోవా: ఆర్టికల్ 371-I ప్రకారం గోవా శాసనసభలో కనీసం 30 మంది సభ్యులు ఉండాలి.

కర్ణాటకకు నిబంధన (ఆర్టికల్ 371J)

ఆర్టికల్ 371J అనేది కర్నాటక రాష్ట్రానికి నిర్దిష్ట హక్కులు మరియు రక్షణలను కల్పించే భారత రాజ్యాంగంలోని ప్రత్యేక నిబంధన. ఈ నిబంధన రాష్ట్రంలోని విభిన్న ప్రాంతీయ ఆకాంక్షలు మరియు భాషా వైవిధ్యాన్ని గుర్తిస్తుంది, వివిధ వర్గాల ప్రయోజనాలను పరిరక్షించడమే లక్ష్యంగా, భారత యూనియన్ యొక్క పెద్ద చట్రంలో వారి ఏకీకరణను నిర్ధారిస్తుంది. ఆర్టికల్ 371J యొక్క ముఖ్య లక్షణాలు:

- పబ్లిక్ సర్వీసెస్‌లో రిజర్వేషన్: ఆర్టికల్ 371J హైదరాబాద్-కర్ణాటక ప్రాంతంలోని నివాసితులకు ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలు మరియు విద్యలో రిజర్వేషన్లు ఉండేలా నిర్ధారిస్తుంది. ఈ ప్రాంతం ఆరు జిల్లాలను కలిగి ఉంది: గుల్బర్గా, బీదర్, రాయచూర్, కొప్పల్, యాద్గిర్ మరియు బళ్లారి.
- వనరుల సమాన పంపిణీ: హైదరాబాద్-కర్ణాటక ప్రాంతంలో అభివృద్ధి వ్యయం కోసం తగిన నిధులు కేటాయించాలని, దాని ఆర్థిక వృద్ధి మరియు పురోగతిని నిర్ధారించాలని నిబంధన నిర్దేశిస్తుంది.
- రిక్రూట్‌మెంట్ కోసం లోకల్ కేడర్: రాష్ట్రంలోని వివిధ ప్రాంతాలకు స్థానిక కేడర్‌లలో సివిల్ పోస్టులను నిర్వహించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి సూచించే అధికారం రాష్ట్రపతికి ఉంది, తద్వారా అటువంటి పోస్టులకు నేరుగా రిక్రూట్‌మెంట్‌ను సులభతరం చేస్తుంది.
- స్థానిక సంస్కృతి మరియు భాష రక్షణ: ఆర్టికల్ 371J హైదరాబాద్-కర్ణాటక ప్రాంతంలోని ప్రజల వారి భాష, సంస్కృతి మరియు సంప్రదాయాల హక్కులను పరిరక్షిస్తుంది.
- ప్రాంతీయ అభివృద్ధి బోర్డు స్థాపన: హైదరాబాద్-కర్ణాటక ప్రాంతంలో అభివృద్ధి కార్యక్రమాల ప్రణాళిక మరియు అమలును పర్యవేక్షించేందుకు ప్రాంతీయ అభివృద్ధి బోర్డు ఏర్పాటుకు ఈ నిబంధన అనుమతిస్తుంది.

Complete Polity Study Material - TELUGU	
భారత రాజ్యాంగంలోని భాగాలు	ఆర్టికల్ 370 భారత రాజ్యాంగ చరిత్ర మరియు నిబంధను
గిరిజన సలహా మండలి – విధులు, రాజ్యాంగ చట్టాలు	అవిశ్వాస తీర్మానం గురించి పూర్తి సమాచారం
భారత రాజ్యాంగ రూపకల్పన	భారత రాజ్యాంగం యొక్క చారిత్రక నేపథ్యం
కేంద్రం-రాష్ట్ర సంబంధాలపై కమిటీలు	రాష్ట్ర విధాన ఆదేశిక సూత్రాలు
భారత రాజ్యాంగంలోని 44వ సవరణ చట్టం	ఫిరాయింపుల వ్యతిరేకత చట్టం